

Novosti, br. 631 (20.1.2012), Zagreb, str. 8-9.

Kroatisti građane prave nacionalistima

Snježana Kordić

Intervju vodio **Dragan Grozdanić**

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje nedavno se otvorenim pismom upućenim premijeru **Zoranu Milanoviću** oštro usprotivio promjenama naziva ministarstava športa i zdravstva u ona sporta i zdravlja, što navodno nije u duhu hrvatskoga jezika. U svojim se zahtjevima jezikoslovci pozivaju na nacionalni identitet hrvatskoga naroda, što podsjeća na praksu iz devedesetih godina kad je u ime identiteta provedena purifikacija, odnosno čišćenje jezika od nepoćudnih “antihrvatskih” riječi i izraza. **Snježana Kordić**, lingvistica i profesorica na njemačkim fakultetima, autorica knjige “Jezik i nacionalizam”, tvrdi da propisivanje i nametanje nisu dio demokratske jezične politike jer jezik nije vlasništvo institucija ili profesora i arogantno je kad oni vjeruju da jest.

- Jezik je vlasništvo svih njegovih govornika, dakle svih nas koji ga neprestano sređujemo, uređujemo i doradujemo. To radimo spontano, nesvjesno i nenamjerno kad god govorimo ili pišemo – kaže naša sugovornica i dodaje: – Do nastanka jezičnih pravila dolazi na isti način kao što dolazi do nastanka utabanih prečica u parku. Te prečice nastaju tako što veći broj pojedinaca gazi travu po istom mjestu. Međutim, nijedan od tih pojedinaca nije gazio travu s ciljem da nastane prečica, nego s ciljem da u konkretnoj situaciji što brže dođe do odredišta. Nastanak prečice je nenamjeravana posljedica iste radnje velikog broja ljudi. Na jednak način nastaju i jezična pravila.

Jezično nasilje nad Hrvatima

Što je onda sporno u riječima “sport” i “zdravlje” protiv kojih su se pobunili jezikoslovci?

Stvar je u tome da je prethodna vladajuća stranka promijenila prije dvadeset godina naziv ministarstva u “šport”, iako je velika većina građana Hrvatske govorila i govori “sport”. Tim su činom poručili da ih nije briga kako govore građani Hrvatske, da im mogu propisivati što god hoće i da se ne moraju uopće obazirati na njihovu jezičnu praksu. Nova je Vlada toj ignoranciji stala na kraj i uskladila se jezično sa stanovništvom Hrvatske. Razlog za dosadašnje ignoriranje jezične prakse je bio taj što se pokušavalo jezik napraviti što različitim od jezika naših istočnih susjeda. U ime toga u Hrvatskoj se provodilo jezično nasilje nad Hrvatima.

Dakle, čini se da se nismo mnogo odmaknuli od jezične prakse devedesetih: kroatisti i dalje čiste jezik i propisuju jezične norme?

Tako je. Za razliku od naših kroatista, lingvisti u svijetu se, kao i svi drugi znanstvenici, bave opisivanjem stvarnosti, a ne propisivanjem kako bi ona trebala izgledati. U domaćoj kroatistici uopće nema zdravog tkiva iz kojeg bi mogao krenuti oporavak. Sve je zahvaćeno metastazama. Jezikoslovna kroatistika se transformirala u najnacionalističiju grupaciju u Hrvatskoj. A nacionalizam je glavni problem hrvatskog društva. On služi za mazanje očiju Hrvatima da bi bili lakše opljačkani. Hrvatski jezikoslovci koji su to provodili nisu se promijenili, oni su i dalje na svojim pozicijama, u svojim institucijama. A kao podmladak masovno su zapošljavali istomišljenike, tako da ih je brojčano danas još mnogo više. Oni propisuju, zabranjuju, naređuju kako treba govoriti i pisati. Međutim, takvi postupci su suprotni od znanstvenog pristupa jeziku.

Koliko je utemeljena teza jezikoslovca Stjepana Babića koji kaže da je riječ “sport” srbizam, Hrvatima nametnut srpskim nasiljem poslije 1945?

Ta teza nije točna, kako sam pokazala još prije osam godina u objavljenom odgovoru **Babiću**. A opasna je jer povećava neprijateljstvo prema drugoj naciji, i to na osnovi neistinitih tvrdnji.

Oglasila se i jezikoslovka Sanda Ham koja je putem Fejsbuka poručila javnosti da promjene naziva ministarstava nisu šaljive. Kako tumačite način promatranja jezika kroz prizmu ispravno/neispravno?

Zagovaranjem navodno ispravnijeg i navodno čistijeg jezika uzgaja se na perfidan način netrpeljivost prema ljudima. Stvar je u tome da odbojnost prema određenoj grupi ljudi nije u demokratskim društvima prihvatljivo direktno izricati, pa se to indirektno čini kroz diskusije o jeziku pomoću naizgled prihvatljivijih tvrdnji fokusiranih na jezik.

Kasta jezikoslovaca

U najnovijem broju “Hrvatskog lista” ista vam jezikoslovka zamjera zbog navodne neobjektivnosti vaše knjige, dok u jednom intervjuu za dnevne novine napominje kako je bila vaša profesorica. Međutim, ako usporedimo vaše

biografije, vidimo da ste kao njena bivša studentica doktorirali 1993. godine, a Sanda Ham tek godinu dana kasnije?

Da, dobro ste to uočili. S obzirom na to da je doktorat preduvjet da bi netko bio sveučilišni profesor, jasno je da **Sanda Ham** nije to bila za vrijeme mog studija, nego je bila asistentica moje profesorice **Jasne Melvinger**. Ista profesorica je i mene kad sam diplomirala zaposlila na svojoj katedri, ali već nakon godinu dana, 1991. prešla sam na Katedru za hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu jer je tada u mirovinu s nje odlazio jezikoslovac Stjepan Babić, pa su tražili kadrovsku obnovu.

U knjizi pišete da se jezikoslovci-kroatisti ne ravnaju po tome kako ljudi koriste jezik, nego tvrde da je standardno ono što po vlastitom ukusu proglase takvim. Po vama, kako bi jezični standard trebao izgledati, budući da je i ministar Željko Jovanović najavio standardizaciju?

Standardni jezik je ono što je već najviše prošireno u upotrebi, što je neutralno, obično i što omogućava nadregionalno sporazumijevanje.

Možete li elaborirati vašu tezu po kojoj kroatisti tvrde kako nitko u Hrvatskoj ne zna standardni jezik?

U nizu savjetnika može se pročitati ta tvrdnja kroatista. Ona, naravno, nije točna. Izvorni govornici znaju jezik i raspoložu podsvjesnim znanjem njegovih pravila. Za usporedbu, to je kao kad vozite bicikl, vi znate voziti, iako ne znate navesti koje mišiće koristite dok vozite. Tako isto dok govorite, vi podsvjesno stalno primjenjujete jezična pravila, iako ih najčešće niste u stanju navesti ili opisati. Naše podsvjesno znanje jezičnih pravila je čak mnogo, mnogo opširnije od pravila koja nude lingvisti u gramatikama, rječnicima ili drugim knjigama. Nijedan lingvist na svijetu nije dosad bio u stanju ni približno opisati sva pravila koja bilo koji izvorni govornik nekog jezika nosi u glavi, a da pritom nije ni svjestan da posjeduje neku posebnu vještinu. Tvrdnju da nitko ne zna standardni jezik kroatisti lansiraju s ciljem da uzdrmaju povjerenje ljudi u vlastita jezična znanja, uvjere ih da su takva znanja data samo izabranoj kasti jezikoslovaca, pa da se onda stanovništvo u Hrvatskoj ne buni kad im jezikoslovci malo-malo dolaze s novo-smišljenim ili davno zaboravljenim riječima i zadatkom da te riječi trebaju koristiti jer to je navodno hrvatski "standard". Sve to je, međutim, suprotno od standarda.

Usađivanje straha

Koje su izravne posljedice jezičnog propisivanja i nametanja koje čine jezikoslovci? Postaje li time jezik sredstvo političke kvalifikacije i diskvalifikacije?

Da, nažalost napravili su kod niza parova riječi da koji god oblik upotrijebite odmah vas se svrstava u jedan ili drugi politički tabor. Posljedice kroatističkog propisivanja i nametanja su višestruke. Kroatisti šire predrasudu da ljudi koji ne koriste "ispravno" standardni jezik su lijeni, glupi i neobrazovani, dakle da ih treba osuđivati. To u ljudima stvara nesigurnost i strah da ne govore dovoljno dobro. A onda ta nesigurnost doprinosi da ljudi budu lošiji govornici. Jer prostor u svijesti koji bi trebao ostati slobodan za razmišljanje o predmetu razgovora troši se na razmišljanje što je sad opet po novome pravilno a što ne. Proizvođenjem nesigurnosti domaći jezikoslovci prave ljude isfrustriranim osobama – prvo, navodno ne znaju dobro jezik,

drugo, onda nisu čak ni dobri Hrvati jer kroatisti ih uvjeravaju da nacionalnost ovisi o jeziku. A poznato je da frustracija povećava agresivnost kod ljudi. Tvrdnjom da nacionalnost ovisi o jeziku prave ljude neobrazovanima jer nije točno da nacionalnost ovisi o jeziku: dovoljno je sjetiti se Austrijanaca, Švicaraca, Amerikanaca, Kanađana i brojnih drugih nacija. Nadalje, kroatisti prave ljude nacionalistima jer treniraju ih da u svakodnevnoj aktivnosti govorenja izbor riječi i oblika podređuju misli “ovo je dobro jer je hrvatsko a ovo ne valja jer nije hrvatsko”. Naposljetku, zbog kroatista ljudi postaju nesposobni doživljavati bogatstvo jezika, nisu u stanju čuti nešto kao raznovrsnost i raznolikost, nego to čuju kao degradirani oblik standardnog govora.

Postoji li u Hrvatskoj strah od materinjeg jezika i čemu služe riječi kao što su “koštovnik”, “nazočan”, “izvješće”, “domaći uradak” i drugih koje egzistiraju od devedesetih, a malo tko se njima u svakodnevnom govoru služi?

Usađivanje straha i nesigurnosti je svakako jedna od ključnih stvari kod takve jezične politike. A forsiranje spomenutih riječi je demonstracija moći nacionalističkih elita.

Ako je jezik prostor slobode, koliko je takav prostor u Hrvatskoj sužen? Što bi koristilo za povećanje slobode?

Za povećavanje jezične slobode u Hrvatskoj koristilo bi ukinuti lektorske službe na Hrvatskoj televiziji jer one sprovode jezičnu cenzuru. Trebalo bi također ukinuti i sve emisije o jeziku na HRT-u i prestati s rigidnim purificiranjem školskih udžbenika. A intelektualci, posebno filolozi, trebali bi u javnosti razotkrivati da nacionalizam stoji iza purizma i trebali bi širiti svijest da je varijacija normalno stanje i bogatstvo svakog jezika. Zato nikada ne treba ispravljati jezik sugovornika. Uopće nema razloga za osjećaj nadmoći nad sugovornikom ako on koristi jezični oblik za koji sam ja uvjeren da nije standardni. Ispravljati ga nije znak veće pameti, nego je znak vlastitog neznanja jer ispravljajući drugoga pokazujem da ne znam da je varijacija svojstvo svakog standardnog jezika.

Kako komentirate napade na vašu knjigu koji je kvalificiraju kao kontroverznu i na druge stručne radove u kojima rasvjetljavate odnos između jezika i nacije?

Za primjer ću uzeti trojicu kao predstavnike triju metoda koje se koriste. **Jurica Pavičić** je prije nekoliko dana u “Jutarnjem listu” o knjizi jedino kazao da ona ne valja jer u njoj, navodno, istupam protiv čakavskog dijalekta, što je naprosto izmišljotina. Zamjera da se u knjizi ne govori o navodnoj jezičnoj represiji prije 1990-ih u Hrvatskoj. Međutim, u knjizi su navedeni brojni dokazi da te represije nije bilo. A citirani su i nezavisni znanstvenici sa Zapada čija istraživanja su isto to potvrdila. Usput rečeno, Pavičić napominje da te svoje prigovore nije htio iznositi prije godinu dana, u doba najveće hajke na knjigu, međutim već u ono vrijeme ih je prvi put objavio u “Slobodnoj Dalmaciji”, a sada ih ponavlja.

Druga metoda je metoda jezikoslovca **Josipa Silića**, koji je već više puta u novinama rekao da iako u načelu policentričnost štima, on joj suprotstavlja neostrukturalizam. Nažalost, ono što Silić u svojim knjigama predstavlja kao dio neostrukturalizma, ne postoji u neostrukturalizmu. To sam pokazala u analizama Silićevih knjiga. Treća metoda su izmišljanja o autorici knjige. U najnovijem broju časopisa “Vijenac” **Mario Grčević** kaže da ja godinama ni na jednom natječaju u Njemačkoj ne dobivam radno mjesto. Nije slučajno što nije mogao navesti gradove gdje sam se navodno kandidirala i bila odbijena. Jer na sveučilištima u Njemačkoj sam se kandidirala samo onda kad bi me pozvao šef dotične slavistike, i u sva tri takva slučaja sam i dobila

radno mjesto, koje je uvijek bilo na određeno vrijeme. A na neodređeno vrijeme raspisano je jedno jedino južnoslavističko lingvističko mjesto unazad nekoliko desetljeća, i tamo me također bio pozvao šef, ne samo da se kandidiram nego i da predajem jedan semestar. To je bilo u Berlinu, a o tom slučaju u Berlinu smo ljetos u jednom tjedniku mogli pročitati kako se po Hrvatskoj kroatisti hvale da su “kolektivnom akcijom hrvatskih kroatista iznudili da **Snježana Kordić** ne prođe na natječaju za prestižno profesorsko mjesto” u glavnom gradu Njemačke. Mogu dodati da sam osim hrvatskog doktorata stekla i iznaddoktorsku habilitaciju u Njemačkoj, i prema njemačkom zakonu o visokom školstvu ne mogu se kandidirati ni na jedno lektorsko mjesto na određeno vrijeme, a profesorskih mjesta mog lingvističkog južnoslavističkog profila na neodređeno vrijeme, jednostavno, više nema. Doduše, moja njemačka *venia legendi* nije ograničena na južnu slavistiku nego obuhvaća čitavu slavistiku, tako da bih mogla biti sveučilišni profesor nekog većeg slavenskog jezika koji je još uvijek zastupljen na njemačkim fakultetima, primjerice ruskog. Ali mislim da su moja znanja potrebija na području našeg jezika, i zato se ne želim fokusirati na druge slavenske jezike.